Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 221 (10.604). Львів, неділя 4. жовтня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. шад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл. Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 дол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 СОТ.

Нова емісія акцій Земельного Банку.

Громадяне!

Згідно з новим банковим законом, Земельний Банк Гіпотечний у Львові обовязаний доповнити і урядово виказати до кінця 1925. р. свій акційний капітал до суми 1 міліона золотих. Несповнення вимоги закона потягає за собою застановлення чинностей банку.

Наше громадянство має лише один-одинокий банк — Земельний Банк Гіпотечний з девізовими й емісійними управненнями.

Всім відомо, по яких довгих і тяжких заходах удалося в 1909. р. нашій суспільности виборoти концесію на цей банк. В повнім розумінні потреби і ваги цього банку, наша суспільність зложила основний капітал в сумі 1 міліона корон і 1. квітня 1910. р. розпочав банк свою діяльність. Від тієї хвилі розвиток цеї фінансової установи йшов невпинно вперед аж до світової війни. З одного боку банк зосереджував ощадности, а з другого уділював продукційних кредитів. Селянство користувалося довгоречинцевими гіпотечними позичками на купно землі і поправу господарства, кредитами користувались теж кооперативи, ремісники, купці і т. п.

Світова війна й незавидні повоєнні відносини лягли важким тягарем на всі фінансові установи. Всеж таки в створених умовинах, хоча і з великими жертвами, банк старався відповісти постулятам моменту.

Економічні наслідки воєнної хуртовини всім відомі. Осьмилітня мораторія, інфляція, катастрофальне обезцінення обовязуючого гроша, при рівночаснім заборони операцій чужими, твердими валютами, а вкінці законна постанова про зміну валюти (1,800.000 мп. рівнається 1 золотому) довели до обезцінення всіх вартостей, а зокрема затрати гроша, ульокованого на вкладках, акціях та в заставних листах. Сталося це всюди, у всіх банкових і фінансових установах без виїнятку.

Ці болючі наслідки воєнних і повоєнних часів з природи річи мусіли відбитися також на наших акціонарах, вкладниках і посідачах заставних листів. Перед цими відємними наслідками не міг їх наш банк охоронити, так як і ніякий инший банк чи фінансова інституція не були в силі цього зробити.

Яскравою ілюстрацією цих катастрофальних наслідків є між иншими затрата сиротинських фондів, ульокованих в судових депозитах під спеціяльною охороною держави.

Найважнійшою проблемою та змаганням всіх народів, знищених війною, є обнова і зміцнення їх економічних організацій.

Кожда суспільність відбудовується власними силами.

І наше громадянство також прийшло до переконання, що мусить йти цим шляхом. Доказом цього є постійний зріст і самочинний широкий розмах нашого кооперативного руху.

Основним чинником економічної відбудови є добре уфундований банк, як завершення всіх низших щаблів економічної драбини. Сильне уфундовання банку є для нас необхідною конечністю, хоч би під тим оглядом не було вимог закона. Але банковий закон велить нам зробити це негайно та вимагає доповнити акційний капітал до 1 міліона золотих. Багато не треба, треба розібрати 29 500 акцій, а щоби найширшим кругам дати можність стати акціонарем, себто співласником банку, означено одну нову акцію на 25 золотих. Зі скарбовими належитостями і коштами заготовки (конфекції) одна акція коштує 26 золотих.

В зрозумінні великої ваги банку для нашого економічного відродження, закликуємо весь свідомий український загал до підписки акцій.

Зложений капітал дасть нам змогу здобути більші кредити, а тим самим влити нові життєві соки в знеможений економічний організм нашого народу. Здобувши мішні підвалини для нової діяльности, банк знову стане джерелом селянських кредитів для здобуття головного варстату праці нашого селянства. Міцно уфундований банк стане твердою опорою започаткованого промислу, торговлі і рукоділля, двигуном розбудови нашого економічного життя, пособником кооперативного руху.

В тяжкі часи звертаємось до нашого випробованого громадянства з закликом:

Будуймо наш народній банк, будуймо його всі; будуймо для себе, для широких верств, що хочуть жити і розвиватися, будуймо для наших дітей, для теперішніх і грядучих поколінь!

Переживаємо справді важкий час. Хоч би скрута була ще гірша, то вдержання **одиноного** банку є справою так важною, що суспільність мусить невідклично сповнити свій обовязок.

Валютових обмежень вже нема і з огляду на торговельні трактати бути не може, а тим самим буде збережена внутрішня вартість повіреного банкові гроша, отже й захована буде вартість акцій. Вдержання банку лежить тепер в руках громадянства, отже від його зрілости залежить його доля.

В створеному положенні наказом моменту є уфундовання Земельного Банку. Ані хвилі не сумніваємося, що цей наказ найде якнайширший відгомін в краю і заграницею.

Не сміє бути в нашій суспільности ні одної свідомої одиниці, що не булаб акціонарем Земельного Банку Гіпотечного.

Хід підписки акцій буде одночасно нашим економічним плебісцитом.

Львів, дня 1. жовтня 1925.

О. Олександер Бачинський, генеральний вікарій (Львів); *Др. Володимир Бачинський* (Львів); *Др. Лев Бачинський* (Станиславів); *Др. Степан Баран* (Тернопіль); *о. Іван Гордієвський* (Станиславів); *о. Степан Городецький* (Вербиліщі); *Др. Антін Горбачевський* (Чортків); *о. Володимир Громницький* (Тернопіль); *Михайло Галущинський* (Львів); *Др. Теодор Ванчо* (Золочів); *Інж. Володимир Детка* (Станиславів); *Василь Гресяк* (Львів); *о. Олександер Зубрицький* (Перемишль); *Микола Заячківський* (Львів), *Роман Зубик* (Львів); *Др. Володимир Загайкевич* (Перемишль); *Др. Филип Евич* (Львів); *Др. Володимир Ільницький* (Дрогобич); *Др. Іван Кміцикевич* (Львів); *Микола Кузьмин* (Озірна); *Др. Теофіль Кормош* (Перемишль); *Др. Кость Левицький* (Львів); *Др. Дмитро Левицький* (Львів); *о. Дамян Лопатинський* (Львів); *Іван Левицький* (Львів); *о. Василь Левицький* (Перемишль); *Михайло Луцький* (Львів); *Др. Іван Макух* (Товмач); *Евген Мартинець* (Львів); *о. Степан Мохнацький* (Теребовля), *Др. Володимир Охримович* (Львів); *Інж. Юліян Павликовський* (Львів); *о. Олексій Пясецький* (Львів); *Др. Маріян Панчишин* (Львів); *Юліян Романчук* (Львів); *Др. Кирило Студинський* (Львів); *Степан Сисик* (Дрогобич); *Іван Свищ* (Надвірна); *Омелян Саєвич* (Львів); *Гринь Тершаковець* (Якимчиці); *Др. Степан Федак* (Львів); *Бронислав Янів* (Львів).

Всякі посилки і грошеві вплати направляти на адресу Земельного Банку Гіпотечного у Львові, вул. Підвале 7.

Нова стадія мароканської війни.

По франко-еспанськім союзі. — Чи суміри Абд-ель-Кріма? — Успіхи і затяжність нової війни.

Мароканська війна є правдивою темою у нинішній стадії европейської політики, яка невтомно розмовляє про пацифікацію світа. Світ для неї це покищо Европа. Рідко який уряд був у такому невиразному становищі супроти такої виразної справи як війна, як саме французький уряд Пенлеве та Кайо. Два завзяті вороги війни — мусять її вести проти своєї волі, ще й проти неприхильних настроїв усього населення. Не диво, що бажали би її покінчити яко мога скорше. Франко-еспанське воєнне порозуміння було здійснене тільки в наслідок клопітної ситуації двох великих держав, які не в силі були поодиноко дати собі раду з ватажком дикого племени.

Теперішна війна в Марокку ввійшла в нову стадію. Абд-ель-Крім зайшов, здається, надто далеко у своїй самовпевности, відкидаючи пропозиції ріжних мирових посередників. З приходом на мароканський фронт маршала Петена і з одночасним наступом еспанських військ, зоря ріфенського стратега почала бліднути. При перших успіхах обох европейських армій, африканські племена, що піддержували Абд-ель-Кріма, завагались і почали тратити охоту до явної війни проти „білих". Вони міркували правильно, що по перемозі Французи можуть на них помститись. Абд-ель-Крім був приневолений хопитись драстичного засобу: брав заручників з поодиноких гірських сіл, з загрозою, що на випадок зради цілого племени — ті вибрані відповідатимуть за це своїми головами.

Маршал Петен виявив себе обережнійшим, ніж його попередники. Він не заганявся у невідомий простір, а кожне місце фронту спершу перевірював стежами і приноровлював до нього инші стратегічні методи, своєрідно кольоніяльної війни, а не европейської. Літаки як стежі і легкі танки причинилися у великій мірі до збентеження Ріфенців. Есп. диктатор дарма, що посувався вперед, наражувався при успіхах офензиви на великі втрати. Його надії зайняти головну кватиру Абд-ель-Кріма, Айдір, покищо нездійснені. Зрештою, колиб і захопив її, то цим не нарушив би армії Абд-ель-Кріма матеріяльно, бо це містечко не ріжниться майже нічим від инших берберійських осель, з численними хижинами та льохами. Мета офензиви на фронті Альгуцемас — зробити моральний натиск на союзників Абд-ель-Кріма.

А метою Абд-ель-Кріма: протягнути війну до осінніх дощів. Негода приневолить Европейців відложити війну до весни. Зима не

Red. czas. „Dilo" we Lwowie. Pr. 715/25. W Imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny, jako Trybunał prasowy we Lwowie orzekł na wniosek Prokuratury Państwowej, że treść czasopisma „Dilo" Nr. 216 (10.599) z dnia 29. września 1925 pod tytułem: 1) Na stronie drugiej w kolumnie pierwszej i drugiej a) tytuł artykułu, b) od początku tego artykułu... do słów: Czotyry, c) między słowami: katedry... a: I znowu, d) od słów: I tak... aż do końca tego artykułu, 2) na stronie drugiej w kolumnie trzeciej a) tytuł artykułu, b) od słów: Delegacja... do końca tego artykułu zawiera znamiona ad 1) a) b) zbrodni z § 65 a) uk., ad 1) c) zbrodni z § 68 a) uk. i występku z § 305 ustawy karnej ad 2) zbrodni z § 65 a) ustawy karnej i występku z § 302 uk. uznał dokonaną w dniu 28. września 1925 konfiskatę za usprawiedliwioną i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493. p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się nakaz odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21. ust. druk. z 17. grudnia 1862 Dz. p. p. Nr. 6. ex 1863, t. j. zarządzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 Zł. P. Lwów, dnia 30. września 1925. Hawel.

Red. czas. „Dilo" we Lwowie. Pr. 717/25. W Imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny orzekł na wniosek Prokuratury przy tymże Sądzie, jako Trybunał Prasowy we Lwowie, że treść artykułu, umieszczonego w czasopiśmie „Dilo" Nr. 217 (10.600) z dnia 30. września 1925 pod tytułem: 1) „Proty znuszczań nad politycznymy wiaz[illegible] niamy" w całości oraz 2) W art. p. t. „Z[illegible] tureckymy muramy" a) podtytuł, b) w ustępie między słowami: nadzwyczajno [illegible] ... Ewhena Zybliкewycza [illegible] ... w ustępie od słów: E. Zybilkewycz barzoczy... aż do ustępu: drugiego artykułu pt. „Dribna poprawka" zawiera znamiona ad 1) zbrodni z § 65 a) uk. zaś ad 2) a) b) c) występków z § 300 u. k. i z art. VII. i VIII. ust. z 17.XII 1862 Dz.p.p. Nr 8. 1863 uznał dokonaną 29. września 1925 roku konfiskatę za usprawiedliwioną i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493 p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydał nakaz odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21. ust. druk. z 17. grudnia 1862 Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863 i zarządzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. p. Lwów dnia 30. września 1925 r. Hawel.

вдається до военних операцій на цьому фронті. Лишається щонайбільше пять тижнів війни у сьогорічнім сезоні. Можна сумніватись, чи Франції та Еспанії вдасться спільними зусиллями закінчити так чутко свою кампанію на західнім, Тетуанськім фронті. З огляду на те, що весь успіх теперішньої офензиви залежить від еспанських операцій у заливі Альгуцемас і на відтинку Мелілі — нема великих виглядів на її закінчення. Місцеві умовини такі, що европейське військо не в силі посунутись вперед більш як чотири-пять миль денно. Вся надія европейської стратегії — захитати довірям розсіяних племен, що підпомагають Абд-ель-Кріма.

Саме тому Абд-ель-Крім хоче зимою набрати нових сил до нової війни або підготовити грунт до нових переговорів. Останні бої мусіли довести його до висновку, що він бореться з нерівними силами.

Німецький справоздавець з головної кватири Абд-ель-Кріма подає цифру 200.000 французького війська проти неповних 18.000 Ріфенців. Абд-ель-Крім повторяє при кождій нагоді бажання миритись, даючи згоду на формальну зверхність султана, якщо він запевнить Ріфенцям територіяльну незалежність. Бльокада побережжа є для нього найповажнійшим ударом, бо йому може забракнути зброї та амуніції. Та він заявляє, що готов боротись до останнього члена свого племени і що Франція на винищення всіх потрібуватиме два роки.

Усе питання в тому, чи нинішна ситуація видається для Франції та Еспанії кориснійшою до ведення переговорів, ніж ранійше або в перспективі ще одного року.

Польща і СРСР.

Після відвідин Чічеріна у Варшаві.

Голоси польської преси.

Подавши вчера жмінку витягів з польських ґазет, які зустріли приїзд Чічеріна до Варшави чи то з телячим захопленням, чи з дискретним, але правдивим вдоволенням, наведемо нині кілька більше критичних поглядів на вартість вишуканої чемности наркома заграничних справ Рад. Союза та медом текучих слів міністра польської держави.

Сюди належить передусім краківський „Час“, який ніколи не любить попадати в екстреми. Холоднокровно ставиться він і до візити Чічеріна.

Приїзд п. Чічеріна не є нічим иншим, як лише заакцентуванням з радянського боку, що Рад. Союз готов шукати з нами мирного modus vivendi. Отже помиляються усі ті, які оцінюють його, як вступ до „приязни“, чи польсько-російського „союзу“ і висловлюють з того приводу чи то захоплення чи обурення. Нема ніяких даних, щоби візиту п. Чічеріна так інтерпретувати...

„Ніщо не є більше бажане у політиці, як застанова й холодна кров. В імя тих двох цінних, але таких рідких у Польщі прикмет слід ствердити, що великою помилкою є надавати відвідинам наркоміссара для заграничних справ надто велике значіння...“ („Час“ з 30. IX. вступна ст. п. н. „Глёсса до візити п. Чічеріна“).

Ще більш критично глядить на цю справу пепесівський „Роботнік“, який всеж таки, не хотячи мабуть вносити у гармонійний хор пеанів дисонансу надто різким виступом, просить спершу посла Войкова вибачення, за свій „щоденний критицизм і тверезість“, з якими хоче глянути „правді в очі“. „Роботнік“ не погоджується головно з декламаціями про значіння польсько-радянського порозуміння для світового мира.

Мусимо завжди памятати, що підставою радянської політики не є змагання до загального мира, але навпаки, до **ударемнення мира, вбивчого для будуччини світового комунізму** (підкреслення автора — пр. Ред.) Відношення Москви до Женевського протоколу свідчить про це найяскравійше. І в нинішній ситуації Росія не спроневірюється цьому свойому кардинальному принципові, лише намагається відпарувати англійську небезпеку при помочі **маневрів**, буцім то мирових, які проте криють у собі поважну воєнну небезпеку. Колиб радянські пляни вдалися у тій чи иншій формі, то радянський уряд виграв би подвійно: завдав би удар Англії і ще погіршив би вигляди на мир в Европі. Отже не треба ніяк обманювати себе, наче би рад. уряд у своїй боротьбі з Англією хотів і міг створити якийсь новий уклад політичних сил, гарантуючий краще европейський мир, ніж нпр. ренський пакт, або паралізуючий небезпеку того акту для Польщі. А противно частина польської опінії (головно ендеки) саме добачує в польсько-радянськім союзі відтрутки на німецьку небезпеку, укриту в пакті. Такий союз не лише криє — як сказано — зародки війни, але — що гірше! — в разі вибуху польсько-німецької війни Совіти від першої хвилини станулиб по стороні Німеччини проти Польщі.

Але „Роботнік“, радячи не думати дальше ніж про чисто торговельний договір з СРСР, не договорює, які політичні висновки має робити Польща. За те говорить це без обиняків „**Глос Народу**“:

І так, як дипльоматичною грою з боку Росії є її нинішня поведінка, так само грою є зближення Англії до Польщі через жертвування їй фінансової помочі. Англія, готуючись до оборони перед Росією, яка конспіративно щораз сильнійше атакує її в Азії, та одночасно хотячи по змозі запевнити світові мир, необхідний їй з огляду на її торгівлю і на потреби важкої її внутрішньої господарської ситуації, хоче зробити це через трактат забезпеки на заході Европи та хоче втягнути й Німеччину в орбіту своєї діяльности проти Росії. На Польщі Англія не думає будувати цієї своєї акції; вона вважає Німеччину чинником сильнійшим і успішнійшим. Відсіль бажання робити Німцям концесії на рахунок Поляків. Але Англія не бажає, щоби Польща зблизилась до Росії; Польща повинна теж найтись в обсягу англ. табору, евентуально як підпорядкована Німеччині. Поміч дана евент. Польщі шахувала би вимішно російську гру, помочі не дається даром.

І „Глос Народу“, пригадуючи господарську скруту Польщі та можливість отримання підтримки Англії, радить маніфестаціями приязни з большевиками

не відкидати так легко тих грошей, які Англія хоче нам (Польщі — пр. Ред.) позичити.

Та найбільш радикально проти польсько-радянського „союзу“ виступає виленське консервативне „**Слово**“. Це про нього думав „Час“, кажучи про голоси обурення з приводу приїзду Чічеріна. І дійсно „**Слово**“ є обурене на опортунізм польської заграничної політики, на її короткозорість та безпринціпність, яка взагалі допустила до того, щоб Чічерін міг віхати до Варшави.

В епосі генуенської конференції Европа обманювала себе щодо Росії, а ми Поляки перестерігали Англію й перестерігали Францію. Нині Англія мобілізує світ проти того баніта серед народів, а ми, Польща, не здаючи собі справи з большевицької небезпеки, з великанської політичної сили держави совітів, виломлюємося з европейської солідарности, та хочемо вести з большевією переговори.

І автор тої войовничої статті пророкує, що русофільська орієнтація в Польщі моглаб вкінці довести до того, що

Польща стала би фільварком большевії польською республикою рад, з національною індивідуальністю затраченою на віч советизму, без східних земель, без можности розвитку...

І хоча вище наведені голоси критицизму нечисленних польських ґазет потопають у морі безкритичного захоплення загалу польської преси, а подразнений тон виленського „Слова“ є унікатом — всеж таки ці голоси вказують на можливість недалекої нової „переорієнтації“ істеричної польської громадянської думки.

Ліцитація?

Добра коньюнктура для випродажі.

Ми вже інформували наших читачів про те, що Англійці бажають ні більше ні менше а викупити акції Польського Банку. З тої нагоди ми й висловили вже свою думку. Та проти волі приходиться до тої справи вертати в иншої нагоди. Орган німецьких аграріїв „Дейтше Таґесцейтунг“ приніс вістку, що в найблищому часі прибудуть до Польщі голяндські фінансісти для переговорів у справі купна польського сільного монополю. Та сама газета інформує, що група англійських фінансістів вибирається теж до Польщі в справі купівлі польського тютюнового монополю.

Недавно інформували ми про те, що велика американська спілка капіталістів викупила у Польщі сірниковий монополь за ціну 5-тимілійонової позички в долярах. Нафтовий монополь вже давно не в польських руках. Телефони, як відомо, має у Польщі шведська спілка. Залізниці на якихсь дуже неясних, та буцімто корисних для Польщі умовах мають взяти в посідання Англійці. Вже нині можна конкретно говорити про випродаж усіх польських державних монополів закордонним капіталістам.

Про такі справи як закупно переважно англійськими капіталістичними спілками лісів і дерева вже й казати не приходиться, бо це не належить до державного монополю.

Зваживши усе повище, не можна дивуватися, що Англійці за ціну якоїнебудь допомоги для Польщі вимагають кураторії над її господар-

МИКОЛА ГОЛУБЕЦЬ.

ЛАВРІВ.

(Замість комунікату).

Дванадцять кільометрів на південний захід від Старого Самбора, три чверти години колової дороги від залізничої стації Спас-Тершів, над невеличкою річкою Лінниною, посеред лісів і ярів бойківського Підгіря, лежить невеличке село і монастир — **Лаврів**.

Село невеличке, зложене з кільканадцяти родин-нащадків поселеної тут перед віками монастирської служби, замітне хіба своїм безпросвітним убожеством, з якого ратує його постійна праця в монастирських добрах тоді, коли сусідні села примирають на вівсяному хлібі. Зате лаврівський монастир Василіян давно уже звернув на себе увагу і може нині похвалитися доволі обемистою літературою, в якій говориться про його старі традиції, архитектуру та вивінування монастирських забудовань. Тепер прийшли на чергу монументальні **фрески** лаврівської церкви, які, можна надіятися запевнять цій василіянській обителі тривале місце в історії мистецької культури Галицької України, а саму місцевість підіймуть до рівня найзамітніших на нашій території.

Вперве, мабуть, виринув Лаврів на історично-літературному полі з хвилею, коли у видаваному Л. Зелінським „Lwowianin-і“ з 1842 р. (VI. зшиток) появилася літографія лаврівської церкви і монастирських забудовань з доволі фасцинуючим підписом: „Monaster XX. Bazylianów w Ławrowie fundacyi Ławra (!) i Lwa książąt Rusko-Halickich r. 1292“.

Ілюстрація виконана з аматорська-примітивно, ґрішить до високої міри романтичною фантазією свого часу, всеж таки звернула увагу ширших кругів на місцевість, якої монастир сягав своїми традиціями в часи мітичного „Лавра“ і майже леґендарного князя Льва, якому довелося покласти основи під стільки василіянських монастирів і випустити зі своєї канцелярії стільки ерекційних грамот, які врешті виявилися дуже примітивними... фальсифікатами.

Кільканайцять років згодом (1859 р.) появилася в львівських „Rozmaitościах“ перша зі статей про Лаврів з під пера скромного маляра, але невтомного галицького чічерона — **Феліціяна Лобеского**.

Він то перший опублікував і закріпив в друкованому слові леґенду про первопочин лаврівської обителі, яка за малими коректурами удержалася до нині:

Після зібраних Лобеским відомостей, первопочини лаврівського монастиря губляться в сумерках ледви не доісторичних. Коли архівні василіянські джерела (передані тоді за реверсом, перемиській капітулі) сягають в XI—XII. віки, то поширена в той час місцева традиція, пересовує дату оснування монастиря в IX. а навіть VIII. вік по Христі, коли то над рікою Лінниною почали шукати спасення монахи-отшельники, що жили в печерах-одиночках. Щойно мітичний „Лавр“, батько (!) короля Данила а дід князя Льва, мав зорґанізувати цих отшельників і покласти основи під монастир, названий від свого імени „**Лавровом**“, якому князь Лев, грамотою, виданою 1292. р. в Перемишлі, мав надати розлогі добра і права...

Лобеский не дає віри тоді поширеним припущенням, що назва монастиря утворилася зі слова „лавра“, але йдучи стежками тогочасної історико-археольогічної романтики, вдоволяється вірою в „князя Лавра.“

Інтереснійшою одначе від історичної частини статі Лобеского, повиннаби бути її частина описово-інвентаризаційна, в якій перш за все, на основі автопсії (?) закріплено тогочасні поняття про форми **архитектури лаврівської церкви**, які до речі кажучи, дуже слабо нагадують сучасний вигляд церкви, якій посвятили згодом свою обширну студію дослідники **Мокловскі і Соколовскі**.

Архитектуру лаврівської церкви, називає Лобескі, тогочасним звичаєм, без застережень візантійською. Построєна на хрещатому пляні, якого центр утворює виступаюча на зовні **ротунда** (!) від якої розходяться на чотири сторони світа прямокутні прибудови рамен, плянового хреста. Над центральною ротундою підіймається велика копула, копулами завершені й прямокутні рамена хреста. Мури помітної товщини, вигляд їх тяжкий, двері незвичайно маленькі і запалі так, що до церкви входиться східцями в низ. Опис Лобеского згідний із згадуваною уже ілюстрацією „Lwowianin-a“, за те зовсім не відповідає ані нинішному розпреділенню й елевації церкви, ані її зображенню, яке збереглося на монастирському портреті князя Льва, мальованому в 1798 р. **Л. Долинським**. Утворюється свого рода загадка чи непорозуміння, яке слід розяснити. Списуючи внутрішню обстанову церкви, Лобеский доволі поверховно згадує про іконостас, але й опис іконостаса не погоджується з виглядом цього памятника, який стоїть на свойому місці від перших десятиліть XIX. віку. Певну поверховність й різкі неточности завважуємо і в решті статті Лобеского так, що на основі того можемо сміло припустити, що Лобескі не був у Лаврові, опис церкви подав на основі фантастичної ілюстрації „Lwowianin-a“ а решту скомпілював з надісланого собі, доволі туманного матеріялу, якогось принагідного очевидця.

Тому вартість першого жерельного опису й історії Лаврівського монастиря й церкви мусимо признати щойно обемистій статті-студії **В. Площанського**, поміщеній в „Науковом-у Сборник-у“ Гал. Рус. Матиці з 1866 року.

В. Площанський, автор цілого циклю монографій визначніших місцевостей Галицької України, перебув у Лаврові довший час, протягом якого переглянув увесь монастирський архив, та мав змогу як слід приглянутися й описати як саму церкву, так і її вивінування.

У нього вже нема мови про „ротунду“ а опис церкви погоджується з сучасним станом майже вповні. Він теж винотував з архивних жерел цілий ряд звісток і дат, які у великій мірі розвівають туман леґенди сповиваючої первопочини Лаврова.

кою, а приватні капіталісти в Льондону годятьсі на санацію польських фінансів, але під одною дрібною умовою. А цею умовою є саме викуп акцій державної емісійної установи „Банку Польського". Викуп акцій того банку чужими капіталістами є рівнозначний з цілковитим економічним поневоленням Польщі.

Якщо справа з розпродажею польських монополів піде далі дотеперішними шляхами, то ясно, що до їх вичерпанню мусить прийти черга на акції „Польського Банку". Очевидно, що таких смішних перспектив Польщі завидувати не можна.

Самозрозуміло, що причиною тих „світлих" перспектив є ніщо инше, тільки безвідповідальна польська внутрішня політика, а фінансові невдачі Грабського це лише наслідки тої політики, яку йому підготовив цілий ряд його попередників не фінансістів а політиків. Інтересно, що невважаючи на головну і капітальну причину усіх польських невдач у внутрішній господарці та на закордонній арені — тобто на польську внутрішню політику і національний гнет — у Польщі все таки нема зрозуміння та усвідомлення собі тої причини. Навпаки все в ній ступає на тому полі старими шляхами та веде Польщу на шлях руїни. А саме в ті найкритичнійші часи для Польщі міністер освіти Грабскі — наприклад — намагається всіми силами довести внутрішні відносини в державі завдяки своїй шкільній політиці до найкращого напруження та тим самим зробити Польщі медвежу прислугу на міжнародній арені. Наслідки такої прислуги Грабского саме найкраще тепер унагляднюються.

По широкому світі.

Російсько-німецькі торговельні переговори, що ведуться одночасно в Берліні та в Москві торкаються проєкту заснування на території С. Р. С. Р. фабрик металевого промислу, в яких Німці взяли на себе технічний провід та організацію.

У Вашинґтоні франц. мін. фінансів, Кайо, добився успіхів щодо сплати франц. довгів Зєдиненим Державам. Франція має на протязі перших 5 літ платити по 40 міл. долярів річно, в 7 слідуючих літах по 60 міл., а в останніх 50 літах по 100 міл. долярів. Чи ці головокружні суми не перевищають її платничої здібности, це мають переовіряювати постепенно оба уряди.

Німецька делеґація в Льокарно складається з 35 осіб.

Італія не візьме участь в Конференції в Льокарно. Мусоліні заявив, що рішені там справи не торкаються безпосередно Італії.

У південно-американських Зєдинених Державах Джаліско і Мічіген — величезні повені. Залито 1000 сіл і 25.000 гектарів землі.

За тюремними мурами.

Події у львівській тюрмі в урядовім освітленні.

Перед кількома днями урядовий Пат. розіслав до преси ось такий штудерний комунікат про події у львівській тюрмі:

У звязку з подіями, які мали місце в слідчій вязниці у Львові, п. міністер справедливости десиґнував окружного інспектора вязниць п. Скибіньского, який в днях 21, 22 й 23 ц. м. (вересня) перевів доходження на місці. Ті доходження виявили ось що: В наслідок тріваючих у львівській тюрмі ексцесів (?!), вязничі власти зарядили нове розміщення політичних вязнів та ввели деякі правильником пeредбачені загострення у відношенні до декотрих вязнів. При виконуванні тих зарядженъ манїфестуючі вязні поводилися виявлюючо супроти тюремних властей, а деякі проявили чинний опір. При усмиренні демонстрантів потурбовано деяких вязнів та дозорців (в оригіналі: został obrażenia (?!) niektórzy więźniowie oraz dozorcy). В звязку з тим делеґат міністерства зарядив розпочаття подрібного доходження з метою устійнити справжні (істотні) причини подій та потягнути виновників до карної й дисциплинарної відповідальности, а одночасно, розглянувши зголошені вязнями побажання, поручив після порозуміння з президентом апеляційного суду, взяти на увагу ті домагання вязнів, які признано слушними. Зарядження міністерства привернули повний спокій і нормальний хід життя у тюрмі. У Львові перебуває директор карного департаменту міністерства справедливости п. Гловацкі.

НОВИНКИ.

— Закарпатська Україна перед новими виборами. Півофіціяльний орган чехословацького міністра закордонних справ Бенеша під дивоглядним заголовком „Karpathorussland und die Neuwahlen" подає про передвиборчі підготування на Закарпаттю такі відомости: „Політичні партії ведуть пильно передвиборчі підготування. Як при попередніх виборах так і тепер найважнійшою справою є справа кандидатур. Конференція чехословацьких соціялістів радила в неділю над виборчою кооперацією з робітничою партією, але не дійшла до ніякого реального рішення. О. д-р Волошин (про що ми вже інформували — Ред.) організує власну політичну партію при допомозі чехословацької народньої партії, якій залежить на тому, щоби д-р Волошин при найблищих виборах вийшов послом до чеського парляменту.

— Процес за Львів. Американська громадянка польського (по всякій правдоподібности східньо - галицького) походження запізвала польський уряд до суду. Вона молода і зветься Авґустинович. Від польського уряду вимагає через американського посла у Варшаві ні більше ні менше тільки звороту 11 чвертоk (мірниць) золота, яке в її предків сконфіскував незаконно польський король Казимир. Крім цього домагається вона від польського уряду, щоби їй віддав місто Львів, бо те місто заставив у її предків тойже король Казимир і його не викупив. І саме тому вона, як одинока спадкоємиця своїх прародичів, домагається титулом відшкодування вище поданої скількости золота. Багато відомих американських адвокатів зголосилося до ведення процесу проти польського Уряду. Таку сензаційну інформацію подав варшавський „Курер поранни". Польща нещасна і без того, може зовсім несподівано втратити Львів, або хоч не хоч згодитися на його ліцитацію.

— Сензаційний процес проти жінщини вбийниці. У Відни почався процес проти 26-літньої болгарської студенткиМанці Карніцу. Її обвинувачують за вбивство провідника болгарських федералістів Тодора Паніци. Вбитий вважався національним героєм Македонців. Його вбила обвинувачена в бурґтеатрі в часі вистави „Пер Ґінта". Крім цього ранила вона жінку вбитого і студента Богданова. На розправі призналася до вбивства і заявила, що поповнила його тому, бо вважала Паніцу зрадником. Безпосередньою причиною вбивства була помста за два вбивства, яких доконав Паніца в Софії перед кількома літами. Обвинувачена надіється, що суд її звільнить.

— Сензації з пальця. Вчорашня „Ґазета Поранна" помістила крикливу статтю п. з. „Сензаційна ловля львівської поліції" подаючи вістку, що арештовано Українця Ів. Косинина, бувшого українського міністра, підозрілого у шпіонажі, що мав у себе силу компромітуючих паперів, і т. д. і т. д. Нині ця сама ґазета у дрібній новинці подає до відома, що вся ця інформація є... виссана з пальця, а прийшла телефоном з... Варшави. Та метa осягнена — вчора ґазета мала пікантно-сензаційну статтю.

— Дразлива справа. На вчорашнім засіданню міської ради мали розглядати справу новелізації закону про охорону комірників. Ґалєрії були битком набиті публикою, що хотіла почути голос міської ради у справі, яка дає привід до стількох процесів та конфліктів власників домів з комірниками. Отже згадана справа не

стала предметом нарад, бо пішла на розслід спеціяльного комітету „мешканевої комісії", яка за тиждень подасть свої висновки.

— З хроніки самогубств. На Богданівці повісилась на цвяхах над дверима 60-літня Юстина Козак, жінка робітника. — На площі Стрілецькій найшли непритомну невідому жінку, що випила якусь отруту. — Василь Тиць у намірі позбавити себе життя покколов собі грудну клітку ножем.

— Послідовний вязень. Архімандрит Латишенок, що вбив митрополита Юрія, був засуджений на 20 літ тяжкої вязниці. У свій час він вніс апеляційний відклик і 8-го ц. м. мали наново розглядати його справу, але в останній хвилині він зрікся апеляційної скарги.

— Поїзд з комуністами. Вчора переїхав через Львів поїзд з чеськими комуністами-переселенцями, які мають намір поселитись на Україні. 125 осіб у 25 ваґонах, здебільша селяне та міщане, везли зі собою хліборобські машини та инше господарське знаряддя, разом з усім майном. Між емігрантами було чимало бувших австрійських жовнірів, що попали в російський полон і привезли з відтіля непогані спомини.

— Нещасливий наслідник престола. У пруськім соймі соціялістичний посол Мюлєр заявив, що бувший німецький кронпринц держить силоміць на своїм замку на Шлєську якусь дівчину, дочку машиніста з Бреслявy. Батько, що домагався надаремно звільнення дочки — збожеволів. Якщо в цій історії правдивим є факт, що дівчина є вязнева проти своєї волі, то бувш. наслідник престола одної з найбільших держав є справді нещасливий, коли вже не в силі ніякій жінці подобатись!

— Боротьба за православну церкву в Ню-Иорку при помочі поліції і сокир. Російські православні епископи Платон і Адам Филиповський, не можучи дійти між собою до ладу та не маючи духовного ареопагу для розсуду, хто з них „старший" і тим самим хто має право до багатої правосл. церкви та епископської палати, відкликалися до звичайного американського суду, перед яким виточили процес за посідання; до процесу долучилися обвинувачення у нападі, насильстві, заколочуванні домашнього і публичного спокою і т. д. і т. д. Перша стадія процесу закінчилась тим, що еп. Платон з своїми адвокатами спізнилися на розправу і — програли. Еп. Адам пішов як стій з відписом судового присуду до поліції і 1. липня, при помочі поліцаїв і своїх прихильників, викинув еп. Платона з церкви і мешкання. Еп. Платон вніс рекурс і справа дійшла до Найвищого Суду в Ню-Иорку. Тому, що еп. Адам не мав був формального судового уповноваження на екзекуцію, а перевів її вживши підступу перед поліцією з відписом судового присуду, Найвищий Суд присудив епископа і його адвоката за зневагу суду на кару по 250 долярів з тим, що під загрозою 30 днів арешту церкву й палату мають віддати негайно в посідання Платона, аж до остаточного рішення справи. До 31. липня еп. Адам не віддав ані церкви ні палати, отже поліція арештувала еп. Адама й відвела його на 30 днів до вязниці. Рівночасно прийшли адвокати Платона з судовим розпорядженням в руках аби перебрати церкву для Платона. Церкву застали замкнену; в ній замкнулися сторонники Адама. Деякі сторонники Платона взяли сокири в руки і зачали рубати двері. Адамівці з середини називали Платонівців — большевиками, зрадниками, зпраями, та нарешті сокири таки зробили своє. Платонівці увійшли до середини церкви через розбиті двері і доперва тоді прийшло до рукопашного бою. Холоднокровні американські полісмени спокійно приглядалися, як Адамівці, один за другим вилітали на лоб на шию з церкви (!) та крізь двері й вікна епископської палати і тільки реґулярно тоді, коли розюшення Платонівців грозило пролиттям адамівської крови. Товпа Американців мала першокласне видовище, дарма, що воно викликало загальне згіршення. Ось образок ідеалів московської еміграції в Америці та морального розкладу російського православія.

— Ще про національність Збишка Циґаневича. Недавно писали ми про українське походження славного польського атлета Циґаневича, який вже в ґімназії перейшов на римо-католицизм, перемінувався з Циґана на Циґаневича, а потім цілком таки спольщився. Пишуть нам, що Поляки завдячують придбання Циґаневича головно польському катехитові з учит. семінарії у Станиславові, куди Циг. вступив був по кількох клясах ґімназії. Той катехит надзвичайно ревно опікувався молодим ренеґатом, сподіваючись виховати з нього польського ксьондза, — але вихованок перевернув плани своїх опікунів: він, правда, заслужився польському імени, але своїми мускулами, а не навертанням „почціввго руского люду" на польське лоно.

— II. Звич. Загальні Збори Тов-а Жінок з вищою освітою відбудуться в суботу дня 17. жовтня ц. р. в год. 5. поп. в салі Захоронки, Руська 3. (в подвірю) 1. пов. Денний порядок: 1) Звіт уступаючої управи. 2) вибір нової управи. 3) внесення і запити. 573 1—1

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист у добі лихоліття!

Інж. Юліян Павликовський.

В обороні рідної землі.

„Люде, в руках яких є земля народу, — стають панами долі народу".
Осип Супінський.

I. Український трудовий народ находиться в останній стадії боротьби за споконвічну свою спадщину — землю своєї національної території.

Демократизація землеволодіння після Великої Війни.

Велика війна покінчена під знаком великого клича про Права Нації, щоправда в мирових трактатах побідників безцеремонно знехтованого, причинилась до того, що після неї прийшло до признання прав трудовому народови, як державно творчому елементові. В добі Права Нації реалізуються кличі віддання національної території, це є землі, в руки місцевих трудових людей, в першій мірі трудового селянства. Політично перестроєна Европа намагається примінити своє господарське життя до післявоєнних умов державного ладу, сильно здемократизованого, валить останки февдалізму, який зберігся в аграрних устроях поодиноких держав. Аграрні реформи переводжені в Европі, зносять або обмежують велику земельну власність, вводять у життя демократизацію землі.

на Великій Україні, хоч і там в останньому часі йдуть поважні спроби кольонізації Херсонщини жидівськими та італійськими кольоністами. Аграрний закон на Кубані дає вправді першенство на землю корінному населенню Кубані, одначе лишає можність кольонізації Кубанщини. На Закарпатській Україні досі не введено в життя автономії і унеможливлено законодатному тілові Закарпатської України автономічно вирішити земельне питання. На Буковині, не вважаючи на виразні постанови королівського земельного декрету про поділ землі між рільниче населення тої громади, до якої належить вивласнений маєток, переводиться так звану „аритметичну аграрну" реформу, (то є простий розподіл великих маєтків, без комасовання селянських господарств і меліорацій) не тільки між місцеве населення

В обороні рідної землі — мусять стати всі верстви української нації! Селянські маси в добуванню своїх прав на землю мусять одержати передуманий провід, який повів би селянські маси до побіди.

Боротьба за землю українського трудового люду находиться в останній стадії. Не сучасні „мирові трактати" можуть знищити українську націю, а програна нею земельна справа.

Грозу положення нації — мусить зясувати собі наша суспільність. Мусять устати сварки і непорозуміння та безплідна політикоманія! Мозок нації мусить працювати на те, щоби **„забезпечити потреби люду тими силами, які глибоко вкорінені в його серці можуть кермувати його вчинками"** (В. Вільсон: „Нова свобода" — Мюнхен, 1914).

Земля у серці нашого люду займає якраз ту глибоко вкорінену силу, яка зорганізована належито — мусить нашій нації принести оконечну побіду, бо: „Великі людові маси у боротьбі своїй за життя буття є причиною усіх подій. Вони є динамічною силою, яка підноситься понад рівень суспільства. Кожда нація — є так велика і тільки так велика, як сума її загалу", — говорячи словами „Заклику до освободження благородних сил люду" Водрова Вільсона.

Земельна справа мусить запрягти до реальної праці всі верстви нашої суспільности.

Повищі думки тиснуться самі, коли зупиняюся хочби на аграрнім питанню Галичини.

Знесення панщини і увласнення селян трактувало наше громадянство як милу несподіванку. Навіть у конституційній ері не найшло воно ані потреби ані охоти взяти в оборону селянські маси, безприкладно поробовані вже при самім увласненню. Поконституційні свободи, коли поминути здоровий просвітянський рух, зужито на безкровну і безплідну боротьбу в обрядових і азбучних справах, не проводячи в життя — станових організацій селянства. Безприкладний рабунок нашого селянства при викупі і регуляції сервітутів, регуляція ґрунтового податку, незаслужений дар поміщикам у формі викупна права пропінації не найшли в нашім громадянстві у слушний час належних знавців справи і оборонців селянства а під кінець XIX століття — видала наша земля ново еристів... Політичний провід нації в поконституційній добі не вмів оборонити селянства, а під кінець XIX століття — станув на хитку платформу єднання з тими, які послідовно в обороні своїх матеріяльних інтересів нищили наше село.

Хронічна голодівка нашого села і масові ліцитації селянських господарств під 80-ті роки минулого століття зродили в нас відрух нації: Почалась організація на полі господарськім. Наші господарські установи перетревали війну. По нашій національній катастрофі 1921 року — буйним цвітом розцвилася наша кооперація. Одначе і сьогодня кермуючі верстви нашої суспільности не доцінюють належито і не підпирають повнотою своїх сил основ господарського відродження нації... Крім цього починаємо знова встрявати в обрядовщину. Целібат найшов в ширших кругах нашої суспільности чи не забогато ревних поборників. Євангельські пастори находять чи не забогато прихильників, активних діячів...

Надіятись належить, що оборона рідної землі рушить сумлінням суспільности і в ряди оборонців землі — стануть рямя-об рамя всі її верстви, „**бо пора це великая є**".

Аґрарне питання Західно-Українських земель під Польщею.

Галичина, Холмщина, Волинь, Підляше і Полісся становлять сьогодні частину території Польщі. На 27 мілонів населення Польщі — Українців є около 8 мільонів.

Історичні, природні та економічні права українського народу на землю української національної території.

Земельний устрій нашої Батьківщини в добі її державного життя.

Земельний устрій Галицького Князівства опирався на приватній власности. Плодюча земля нашої Батьківщини, яку літописці називали країною „молоком і медом текучою", була власністю українських бояр і свобідних селян хліборобів.

Галицька Волость не знала в добі свойого державного життя панщини-кріпацтва. Велика земельна власність бояр покористувалася при веденню сільського господарства робочою силою воєнних бранців, а по части винятих зпід права т. зв. ізгоїв, по части сябрів. Український селянин лиш виїмково приневолений був давати свою працю чужому господарству, якщо затягнув позичку, а не міг її сплатити. Тоді то згідно з обовязуючим правом, як невиплатний довжник, мусів позичку відробити. Відроблюючі селяне, невиплатні довжники, звалися закупами.

Одначе з правила селянство було свобідне, користувалось землею на основі необмеженого права власности і самостійно завідувало своїми громадськими справами, обовязане було лише платити податок на користь свойого володаря.

Рідна наша земля служила тоді вповні українському народові його володареві і його суспільним верствам, на пожиток держави та їх власний.

А) Доба польської займанщини від Казимира Великого до першого поділу Польщі (1340—1772.)

Родючі західно українські землі приймали в першу чергу сусідів з пісних глинок і ялових пісків корінної Польщі. По виправі на Льва 1340 спливає українська земля майже на протязі одного покоління кровю її споконвічного дідича, українського народу, яку точить жадібний сусід зі Заходу. Галицька княжа земля ізнеможена падає оконечно в 1366 році в польське ярмо і остає у ньому аж до першого поділу Польщі в 1772 р.

1. Зруйнування земельної власности боярів.

З роком 1366 почалася праця „зєдинення" галицько-української землі з Польщею.

Українці і Поляки відріжнялися цілковито державною і соціяльною структурою своїх національних організмів. Демократична українська країна прийшла під панування аристократичної Польщі. Підвалинами господарки української держави, попри рільництво, була головно жива торговля зі світом, а Польща спиралася майже виключно на доходи з ріжної продукції. При тім оборонна сила польської держави сплетена була кріпко з земельною властністю її шляхти.

Польські королі, затверджуючи за польською державою українську займанщину, усіми зусиллями змагали до того, щоби на українській землі оселити польську шляхту, рівнозначник до польської збройної сили. Непокірливих українських бояр насильно проганяли королі з їх родових дібр, а загарбані таким чином українські землі прилучували до польських коронних дібр[1]) щоб їх опісля розділити між своїх прислужників — польську шляхту, або просто роздаровували українську земельну власність між польську шляхту, яка збройними наїздами викидала українську шляхту з її дідичних дібр.

Королівські дотації були дуже щедрі. Польські королі роздаровували між польську шляхту не тільки поодинокі загарбані села, але й цілі области, і творили в такий спосіб польських вельмож — „короленят". — Так наприклад Андрій Потоцький одержав на основі конституції з 1598 (фол. 690) 1607 (фол. 851) і 1609 (фол. 897): Нове місто, Підгайці, Збараж, Камінець подільський, Станиславів, Тисьменицю, Єзупіль, Снятин, Немирів, Кристинопіль і Сокаль[3]). — Обдарований вже сам почав старався усунути дотеперішних правних дідичів, яких добра одержав від короля.

В посідання дібр української шляхти входила польська шляхта і з допомогою Татар. Українську шляхту, що остала по наїзді в живих, вивозили Татари в ясир[2]), очищуючи осьтак терен для польської шляхти.

[1]) Кромер: Том XX. стор. 380 (рік 1426). — Длугош: Том XI. стор. 494 (рік 1431.)

[2]) Т. Войнаровський: Вплив Польщі на економічний розвій України-Руси-Львів 1910. — Протоколи книги просвітно-економічного Конґресу, стор. 396 і Engel, Siepewros „Die Polen in Ost und West" — Шварц Бевю 1916.

[3]) Длугош: Том XII. стор. 381 і 706.

Підбадьорювана безкарністю злочинів, поповнюваних на українській шляхті, польська шляхта згодом стала вважати, що одиничні екзекуції на українській шляхті за повільно ведуть до цілі рабування української землі.

Історія починає нотувати масові екзекуції. В Литовській хроніці[1]) читаємо, що польська шляхта, запросивши українську на на зїзд до Перемишля, вимордувала її та загарбала її землі.

Безприкладне переслідування української шляхти через Польщу доводить до того, що велика земельна власність українських бояр вже з початком XVII. віку перестає істнувати. Вона находиться або в руках наїзника, або елементу, який покинув свою народність і церкву, спольщився і облатинщився, щоби ратувати своє життя і свою землю.

З початком XVII. віку, віку золотої свободи, а властиво вибуялої анархії в Польщі, останні 16 родів українських вельмож, між ними українські княжі роди Чорторийських, Сангушків, Вишневецьких, Четвертинських, Пузинів і Любецьких вирікаються своєї народности і церкви, яку шанувати присягнув останній Пяст, переходять в польський національний табор і збогачують його своїми культурними і матеріяльними надбаннями.

За ними йдуть останки середньої української шляхти, а українська земля колишніх бояр стає вповні власністю і осідком польської шляхти, отже укріпленням збройної польської сили на українських землях.

Про силу вивласнюючого розмаху польських королів і шляхти у відношенню до земельної власностй українських бояр можемо набрати деякого погляду, якщо пригадаємо собі, що вже на початку XVI. віку площа польських коронних дібр на українських землях виносила 440 квадратових миль[1]). Добра ці згодом ставали гніздами польських вельмож і шляхти, які на зазив повнили воєнну службу на оборону Польської Річипосполитої і наживалися українським добром, пливучим з рільної господарки.

Оставшу в живих українську шляхту, що не відцуралася свойого народу і віри зіпхнули під господарським і соціяльним оглядом до рівня селянського стану.

Про відносини в добі розгорілої акції вивласнювання української шляхти пише літописець Длугош: „Захланність польської шляхти зросла до того ступня, що коли одержала від королів даровизни на міста і села на Руси, виганяла давних власників і дідичів, які з нужди попадали в розпуку, переходили для Татар, яких опісля спроваджували до руйновання земель, з яких їх (колишніх дідичів) прогнано[2])"

Історик Олександер Яблоновский пише про зруйновання української шляхти ось як: З такої численної колись в Червоній-Руси і усіх українських землях верстви бояр остали з кінцем XVI. віку заледви сліди. Кляса ця розкололася і роздвилилася на дві противні сторони: одна частина увійшла щасливо в ряди посідаючої шляхти, яка користувалася вповні польським правом, („щасливці" — це ті, що виреклися свойого народу і віри, спольщились і облатинщились), друга частина скотилася до стану простої, замкової прислуги[1]).

2. Вивласнення і закріпощення українських, вільних в добі власного державного життя селян.

Винищення і спольщення українських селянських мас переходили сили завойовницької польської держави. Всеж таки, щоби селянство, цей головний народний пень підчинити службі в хосен польської держави і шляхти пішла Польща шляхом закріпощення.

Коли на Зоході февдальні відносини створили тип хлібороба-чиншівника, обовязаного до данини в хосен земельного пана (Grundherr), то Польща, яка в історичних своїх границях мала переважно чужонаціональний, завойований елемент, сотворила тип хлібороба-панщинника, вивласненого зі землі, зданого на ласку і неласку фільварочного пана (Gutsherrn), тип хлопа, обовязаного до примусових робіт на шляхецькому лані.

Ріжниця між західньо-европейським землеволодінням і такимже на сході була дуже велика. На заході дохід земельних панів становила рента (чинш), яку оплачував хлоп-чиншівник. У власнім інтересі старався тому земельний пан, щоби хлоп-чиншівник сидів на великім шматі землі, щоби міг його добре загосподарювати, бо тоді міг певнійше сплачувати ренту.

[1]) вид. Нарбутом у Вильні, 1846 стор. 47.
[2]) W. Łoziński: Prawem i lewem. Том I. Стор. 192.
[2]) Длугош: том XII, стор. 773, рік 1443.
[1]) A. Jabłonowski: Źródła dziejowe: XVIII. часть II, стор. 133.

В Польщі скоро розвинулося велике панське фільварочне господарство. Хлопські грунти, використовувані за чиншем, загарбують пани до власного фільварку. Польським земельним панам не залежить на доході з чиншу, а на доході з власного фільварку. Так отже інтереси селянства і земельних панів розбігаються у противні сторони. Фільварок ведений у власнім заряді потребує робочих сил, які мусить доставити закріпощений хлоп-панщинник. Його власний інтерес мало обходить земельного пана. Земельний пан спихає хлопа до ролі робучого скота на панському фільварку.

Українське колись свобідне селянство попало згодом у закріпощення в хосен польського дідича. Робочу силу українського селянства запряжено вповні в хосен Польщі.

Закріпощення селян спиралось з початку на простій самоволі дідичів, але скоро найшло воно й правне обґрунтування в конституціях польського шляхетського сойму. Заобмеженням свобідного переношення селян з місця на місце, затвердженим і освяченим конституціями з років 1496, 1504 і 1514, пішло наложення примусових панщизняних робіт на користь дідича (1520—1530), а далі позбавлення селянства усіх людських прав (конституція з року 1543). Від того часу став український селянин — людина на рівні з інвентарем виключною власністю земельного пана, робочим інвентарем його розлогих ланів, втративши рівночасно свою земельну власність на користь дідича[1]).

Польський історик Лелевель пише про закріпощення селян польськими земельними власниками ось що: „Упривілеєна меншість, яка не вдоволилася тим, що загарбала майже усю землю на свою виключно власність, присвоює собі ще пильність і витревалість та заощаджений добуток і загарбує собі право рішати про смерть і життя населення, відбирає йому право особистої свободи"[2]).

Вже в XVII. віці, при повнім розвитку так зв. фільварочного господарства в Польщі, не стрічаємо на нашій землі свобідних селянських господарств, за виїмком нечисленних козацьких слобід.

Працею вільного колись Українського селянина управлялися під свист нагайок двірські лани, а збір із них мандрував через Данціґ на Захід, хоч сама Польща часто голодувала.

Кервавицею українського селянства добував польський земельний власник засоби на гуляще життя, бо скріпляти культуру загал земельних панів не спромігся. До розборів Польщі панувала серед польських земельних панів відома саська засада, яка приспорювала слави лиш польській кухні і пивниці, а не духовому рухові серед загалу польських земельних панів.

Український селянин-раб, крім данини у виді своєї робочої сили, обовязаний був ще й до данини в натурі і мусів землею, колись своєю, ділитися з кольоністами спроваджуваними зі Шлеська, корінної Польщі та Молдавії[1]).

Розглядаючи положення закріпощених селян у Польщі, чужинці, як Італієць Pacicheli і Француз Beauplan[2]) майже однозвучно висловилися, що Польща є раєм для шляхти, пеклом для селян.

Фанатичний ворог українського народу польський проповідник Єзуїт Пйотр Скарга вірно схарактеризував положення селян в Польщі. „На цілій землі не найти такої держави, в якій зі селянським населенням обходилися би так, як у Польщі. Земельний пан і воєвода рабують не тільки весь заробіток селянина, але вбивають його, коли і як їм це подобається, і за те не чують навіть одного злого слова[3])".

Тип свобідного українського хлібороба, чи то великого земельного власника-боярина, чи малого-селянина пропадає на українській землі, яка попала вже в XVI згл. XVII. віці під польську владу безвідклично на весь час побування українських земель під Польщею. Свобідну українську земельну власність репрезентують нечисленні козацькі оселі-слободи, але й ті на протязі XVIII. віку попадають у підданство.

Доба злуки Галичини з Австрією аж до її розпаду (1772—1918).

Коли сваволя польської шляхти допровадила Польщу до упадку і коли при першому її розборі давні червоноруські землі прилучено до Австрії в 1772, то майже вся земля, за виїмком нечисленних дібр гр. кат. єпархії, — находилася вже в руках польської шляхти. На неї працював вивласнений і закріпощений український „холоп".

[1]) „Czerwona Ruś" B. XVIII. Źródła str. 134.
[2]) Lelewel: Dzieje Litwy i Rusi, стор. 489 і 491.
[1]) Ernest Breiter: Studja nad wiekiem XIV. стор. 102 і 104. Перші кольоністи прийшли на українську землю за князя Владислава з Ополя 1379.
[2]) W. Łoziński: Prawem i lewem; I. стор. 353.
[3]) Golizyn: стор. 24.

1. Рабування землі українських селян великою власністю (1787—1848).

Гуманні реформи Марії Тереси (1775) і широко закроєне законодавство Йосифа II. що зміряли до злагіднення долі закріпощеного населення, не могли через самолюбство і національну нетерпимість польських земельних панів (сумної памяти проєкти „na zniszczenie Rusi") принести пільги українському хліборобові. Його панщинні обовязки не тільки не зменшувалися, але навпаки збільшувалися, а забезпечений надвірним декретом з 2. квітня 1787 рустикальний земельний фонд, що мав становити матеріяльну основу удержання підданого селянського стану, став предметом рабування панів на користь доменіяльного, то є двірського або табулярного землеволодіння. На основі згаданого декрету всі землі, які в день 1. листопада 1786 находилися в посіданню селян, мали творити ненарушимий запас, на якім мало сидіти селянство. Тих земель не можна було прилучувати до доменіяльного запасу земель.

Про той декрет читаємо в праці д-р Иосифа Бузка ось що: „Належить підчеркнути що надворний декрет з 2. квітня 1787 в Галичині не був проголошений, всеж таки був тут строго зберіганий і до 1848 становив основу забезпечення хлопської посілости. Збільшення доменіяльної (великої) власности на основі усування селян з їх посілости було по році 1786 виключене[4]).

Поминаючи незгідність твердження др Йосифа Бузка з дійсністю дотично непроголошення згаданого декрету в Галичині, можемо на основі найновійших праць одного з визначних наших дослідників впливу Польщі на економічний розвиток України ствердити, що загарбування селянської землі доменіяльними великими польськими власниками під владою Австрії йшло нестримно до 1848 р.

Вправді не можливо було правною дорогою збільшити велику власність, але за те великі власники були в спромозі жорстоким трактуванням підданого хлопа допровадити його до того, що він кидав свої рідні ниви і з жебрачим костуром мандрував у світ за очі. Полишені селянські землі, як так звані пустки, влучували земельні пани до своїх фільварків і управляли їх на свою користь. Не коштувало їх це нічого більше як лишень ряд знущань над колишнім власником хлопом. А це знов опісля спричинювало своєвільне піднесення панщинних повинностей. оставших у громаді хлопів, які своєю працею і працею свого інвентаря мусіли управляти загарбані „паном" пустки.

В роках 1787—1834 займанщини польських земельних панів зі селянського земельного фонду Східньої Галичини виносять вже 772.137 моргів а до управи поверх 1 міліона моргів[5]).

Крім збогачення наслідком загарбання селянської землі богатилися земельні власники ще й її продукцією на протязі літ, а працю до 1848 давало безплатно українське селянство, у формі своєвільно піднесених панщинних повинностей.

Сільське населення приневолене було господарювати на щораз то меншому просторі землі. Коли взяти на увагу правильний приріст населення, то стане ясно, чому припадаючий на голову земельний простір зі здвоєною скорістю меншав. Хлоп мав стільки землі, що з неї міг заледви скупо проживити свою родину. Вже з початком XIX. віку аграрний устрій з причини роздроблення землі був дуже некорисний. Провізоричний катастер з 1819 року виказує вже 61 проц. неповних господарств (т. є господарств, не маючих умовин для економічної самостійности зазля недостаточної площі), в тім 19.5 проц. господарств нище двох моргів землі. Процентове обчислення відноситься до загалу рустикальної (селянської) посілости. Оконечний катастер з років 1847—1859 виказує вже 71 проц. часткових господарств, а серед них 27.2 проц. нище дво-моргових рустикальних (селянських) посілостей.

Під памятні літа весни народів 7/10 загалу сільського населення в Галичині було позбавлено можности прожити з праці власних рук зі жнив власної землі. Сільський люд становив справдішний робучий інвентар, зданий всевладно на голод в часі переднівку.

2. Відношення великої земельної власности до селянської від увласнення селян (1848—1912 р.)

Серед невідрадних економічних відносин сільського люду послідувало в 1848 році його увласнення. Воно дало селянству необмежене право особистої свободи, свободу обороту землею і вибору звання, але не дало йому матеріяльних основ для розвитку.

Увласнення галицького хлопа, без попереднього скомасування його землі, без суспіль-

[4]) Dr Józef Buzek: Administracja gospodarstwa społecznego Lwów 1913, стор. 68.
[5]) Vide: Versuch einer Darstellung des Österr. Monarchie in den statistischen Tafeln — Wien 1828 (знаходиться в Народній бібліотеці у Відні) і Dr Karl v. Hübner ... statistische Übersicht des Königreiches Galizien.

вого освідомлення його, бе насадження промислу, якийби приймав до себе надмір робочих сил села, створило новий тип гельота: особисто свобідного, але економічно поневоленого раба, віддаючого через нужду за марний гріш свою працю дворові.

в) Викуп і управильнення сервітутів (1853—1895).

Невідрадне, економічне положення увласненого сільського люду погіршило безприкладно своєрідне переведення викупу і управильнення лісових, пасовискових, і инших сервітутів у Східній Галичині.

Продовжуючи систематично ведене убожіння сільського населення, великі земельні власники найшли до цього ще окрему нагоду при сервітутовій акції, веденій при виконуванню ціс. патенту з дня 5. липня 1853 р., про викупно вгл. управильнення лісових, пасовискових і инших сервітутів.

В добі підданства природним поширенням посіданої селянством площі були селянські сервітути на панських лісах і пасовисках. Сервітути ці були доповненням скупих селянських земельних наділів. На їх основі селяне мали забезпечене будівельне, опалове і оплітне дерево, та пасовиско для своєї худоби.

Признаючи, що сервітути припинюють на землях, обтяжених ними, господарку, не можна не підчеркнути, що вони становили права сільського населення на чужих річах і як такі повинні були бути належито і рівновартно викуплені.

Щож сталося у Галичині? — Використовуючи прихильні для дворів постанови патенту, зуміли двори переперти, що сервітутові комісії зі зголошених 30.733 сервітутових справ відкинули зовсім 11.105, то є поверх 36 проц.

Селянські сервітути на двірських лісах і пасовисках по части викуплено грішми (квотою: 1,238.742 фл.), по части т. зв. еквівалентами (відступленням 94.050 га ліса і 67.018 га ріллі і пасовиска).

До 30. червня 1890. признано у Східній Галичині у формі еквівалентів (відшкодувань) 54.955 га ліса і 29.102 га инших культур, у Західній Галичині 38.209 га ліса і 37.303 га инших культур. В цілій Галичині віддала велика земельна власність селянству у формі еквівалентів 93.164 га ліса (1) (з того припадає на Сх. Галичину 58·99 прц., на Західну 41·01 прц. та 66.405 га пасовиска, сіножатей і ріллі (з того припадає на Сх. Галичину 43·87 прц., на Західну 56·13 прц.)

Переглядаючи рух катастральних культур табулярної (великої) власности у Східній Галичині в роках 1852—1889 (отже майже до часу, про який вгорі згадується), бачимо, що табулярна — велика власність стратила в тому часі 146.639 га ліса. (2) З того одержала селянська власність титулом еквівалентів 54.955 га, титулом купна 8.580 га — разом 63.535 га. Щож сталося з надвишкою втрати табулярних лісів? Вона виносить 83.156 га. Її находимо в прирості двірської ріллі. Приріст цей виносить в 1852—1889 роках 87.374 га, коштом головно лісів. Табулярні (великі) власники рубали ліси, зруби заорювали, бо патент з 5. липня 1853 р. давав їм спромогу в разі неістнування обтяженого сервітутом ліса без викупу грішми, чи еквіваленту, позбутися тягару в користь селян.

Крім викупу управильнено до 1890 року сервітути на 942.518 га ліса і 2.354 га пасовиска, головно в гірських околицях.

Щоб уявити собі якслід покривдження селян при викупі сервітутів, подаємо, що за лісові сервітути (право врубу на ужиткове і опалове дерево) припало українському селянинові Східньої Галичини в пересічи по 255 м. кв. зависеної площі, коли після Ст. Кадера само заспокоююче мінімум на голову виносить при правильній господарці 3.500 м. кв. (3) при прирості поверх 3 м. кв. дерева на га. За пасовискові сервітути одержав український селянин як „еквівалент" таку малу площу пасовиск, що на 1 морг еквіваленту припадало 72 штуки селянської худоби.

Викуп сервітутів за гроші випав для селян з рівною кривдою. Цілі громади за право врубу або за пасовиско одержали буквально крейцарові річні ренти. (1)

Наслідком таких практик спавперизували великі земельні власники наших селян до краю, знівечили основи успішної годівлі худоби через відібрання пасовиск, а — скупчивши — виключно у своїх руках власність лісів — піднесли ціни дерева так високо, що річний дохід двірських лісів, який в році 1845 виносив кругло 6 мільйонів австр. гульденів, зріс вже в році 1870 на 17 мільйонів 700 тисяч австр. гульденів. Із цеї поверх 11 мільйонової ренти львину пайку платило селянство, закуповуючи будівельне й опалове дерево у двірських лісах.

Про розвязку сервітутової справи в Галичині висловлюється польський економіст і політик д-р Станислав Гломбіньскі ось як: „Викуп сервітутів, які забезпечували селянам право пасти на двірських пасовисках, право врубу на двірських лісах, право збирання лісових ягід та право водопою і риболовлі на ставах, вплинув дуже некорисно на господарське і суспільне положення громад, які не мали власних лісів і пасовиск. Томуто в багатьох околицях Галичини удержалося до нині не зважаючи на відшкодовання громад у грошах чи еквівалентах, живе почуття дізнаної кривди, бо ніякий еквівалент не в силі заступити рівновартно втрату пасовиска. (2)

Лісові еквіваленти, в подавляючій більшости були з точки погляду лісового господарства недостаточні і в короткому часі підпали знищенню.

Пасовискаж — при недостачі охорони громадського добра (1) з боку шляхетського сойму виродилися скоро в толоки.

Додати мусимо, що цісарський патент з 5. липня 1853 про викуп зглядно управильнення сервітутів ставив великих власників, яких добра обтяжені були сервітутами в користь селян, в упривілеєне положення супроти управнених селян. Він справді давав можність великій земельній власности перехитрити селянську. І сталось це й у инших коронних краях колишньої австрійської імперії. Але всеж таки Краєві Сойми цих коронних Країв около 1902 зарядили ревізію сервітутових справ і багато заподіяної селянам кривди злагіднили (2) а шляхетський Галицький Сойм мовчав.

Справа парцеляції і кольонізації Східної Галичини від 1852—1912.

По знесенню панщини мусіла табулярна (велика) власність послугуватися платним робітником. Невміло ведені господарства великої власности стали хилитися до руїни. Через конечність ратування себе стали вони продавати двірські лани. Почалася парцеляція — головне жерело корчення великої земельної власности у Східній Галичині попри згадувані вже виділювання еквівалентів.

Корчення табулярної власности у Східній Галичині на протязі 1852—1912 унагляднюють слідуючі цифри:

Велика власність в роках.	Площа в га.	Проц. загалу землі.
1852—1866	2,461.263	44·4 проц.
1889	2,328.287	42·1 „
1902	2,229.469	40·3 „
1912	2,089.853	37·8 „

Шляхом парцеляції втратила велика земельна власність у Східній Галичині в часі 1852—1912 р. 275.681 га.

Голодні на землю Українські селянські господарства кинулися шляхом купна поширювати свої недостаточні рільничі варстати.

Заходи українських діячів біля сотворення українського парцеляційного банку, який допоміг би селянству добути його прадідну землю шляхом купівлі, розбилися об неприхильне становище Кола польського у Відні. Акція парцеляції концентрувалася в польських банкових інститутах (Bank krajowy — Львів, Bank parcelacyjny — Львів, Bank Ziemski — Львів і Ланцут і ин.) Колиж австрійське правительство в 1917 році згодилося дати Українцям концесію на „Український Банк", який між иншим був би управнений до парцеляції, зуміли польські діячі і сумної слави Міністерство для Галичини, що було все в польських руках, спричинити постанову в статуті цього банку, що тільки 20 проц. його основного капіталу це є 600.000 австр. К. вільно ужити на акцію парцеляції.

До розпаду Австрії не мали Галицькі Українці фінансового і технічного осередка парцеляції на більшу скалю.

Тож не диво, що українське населення змогло з 276.000 га. розпарцельованої землі закупити лишень около 38.000 га (2) і то головно завдяки самопомочі в кооперативах і завдяки жертвенному трудові одиниць як Пралат Тит Войнаровський, д-р Евген Олесницький, д-р Степан Федак, о. Фолис і инші.

Решту 238.000 га зужили польські парцеляційні банки на кольонізування нашої Батьківщини Мазурами.

Головно наслідком кольонізації Східної Галичини наплило в межі нашої землі в роках 1880—1910. 318.589 душ Поляків, витискаючи з рідного краю, позбавлене землі українське селянство. Зате в роках 1890—1910 опускає Східну Галичину 337.941 Українців. (3)

III. Боротьба за землю між Українцями і Поляками.

Коротко перейшли ми усі етапи польської політики (вивласнювання українського народу у Східній Галичині, від її підбиття Польщею 1340 до Великої Війни.

Витискання українського автохтонного елементу з його прадідної землі зродило кріваву боротьбу між наїздником і туземцем.

Поневолення Червоної Руси тревало з малими перервами від 1340—1366 року отже около 26 літ.

Бояре кидалися до самооборони проти Поляків і часто накликували Татар на поміч проти захланної польської шляхти, як це оповідає літописець Длуґош. (1) Він теж пише, що польські наїздники безпощадно вимордовували побитих українських бояр. (2) Безпека особи і майна не істнувала в Польщі. Про відносини в XVII. віці пише Вл. Лозіньский: „Мордовано прилюдно і скрито, вдома, в часі подорожування, на базарах і соймах, товариських сходинах і бенкетах, а навіть на судах." (3)

Щоби захиститися перед насильством Поляків втікали шляхта і селяне на Східну Україну і зорганізувалися там уже в XV. віці в лицарський чин у „Запорожську Січ", яка брала покривджених в оборону і провадила довголітні війни з Польщею, наприклад під отаманом Косінським (1591) опісля 1625, 1637/8 і від 1648 під гетьманом Хмельницьким. Запорожські козаки підпирали рівнож хлопські війни проти Польщі (1731, 1750 і 1768).

Боротьба українського народу проти польських земельних панів тревала й під австрійським правлінням. Д-р И. Бузек характеризує отсю боротьбу ось як: „Невдоволення хлопів виявлялося на зверх у формі мордів і страйків, здушення яких було одиноко можливе при помочі військової сили". А дальше: „При цім приневолений був Найвищий трибунал у Відні вже в 1822 році сконстатувати, що надзвичайне розповсюдження хлопських заворушень і хлопських прилюдних насильств у Галичині належить взагалі приписати насильствам земельних панів і їх повновласників" (1).

Кривдячий селян викуп сервітутів допровадив до крівавих сутичок між дворами і селами і потягнув за собою безчисленні кримінальні процеси.

Недопущення українського хлібороба до купна землі при парцеляції дворів і вихісновування його робочої сили на двірських ланах за марну плату, допровадило до страйкових рухів сільських півпролетарів вже в 1897 році, які то рухи осягнули найвищу силу в роках 1902 і 1903 (2).

Вже в часі світової війни забажали великі власники впрягти селян до примусових робіт на своїх ланах, поясняючи своєвільно постанови цісарського розпорядку з дня 4. VIII. 1914 про жнива і управу землі. З тої причини вибухли аграрні заворушення в богатьох повітах Східньої Галичини і хоч австр. міністерство рільництва сконстатувало протизаконне поступовання дворів, (3) то кримінальні процеси проти опірних селян тягнуться до 1920 р.

Пригляньмося цифрам останної переписи з 30-го вересня 1921 року.

Через недостачу дат про землеволодіння в поодиноких громадах української національної території і поодиноких повітах, звязаних в адміністративні одиниці воєвідств, з повітами, які належать до етнографічної Польщі, можемо освітлити положення українського селянства і голод на землю тільки на неповній українській етнографічній території, обнимаючій територію пяти воєвідств. з са

не: Поліського, Волинського, Львівського, Станиславівського і Тернопільського.

Подрібні дати, про селянське і поміщицьке землеволодіння, містимо в двох статистичних таблицях, а саме: І. Мала земельна власність
II. Велика земельна власність (приватна і публична). Обидві таблиці засовують стан на 30. вересня 1921 р.

Таблиця І.
Мала земельна власність на рік 1921. — (Голод землі.)

Частина Зах. України	Площа і тисяч. ha	У % загальної площі	Число господарств в тисячах: Загальне	Вище 2 ha	від 2—5 ha	від 5—20 ha	вище 20 ha	Голод землі (число господ. до 5 ha площі)	Господарств понад 5 ha пл.	Запас поміщицької землі
В. Поліське	2,139·8	50·6%	142·0	20·4	47·3	66·1	8·2	67.700	74,300	915.21
В. Волинське	1,996·4	65·9%	226·7	32·2	85·5	103·2	5·8	117.700	109,000	412.910
В. Львівське	1,858·4	68·8%	393·9	206·7	140·5	43·6	3·1	347.200	46,700	310.320
В. Станислав.	1,155·3	62·9%	236·9	159·9	57·3	17·6	2·1	217.200	19.700	149.370
В. Тернопіль.	1,081.6	66·6%	251·5	138·9	78·[illegible]	31·6	2·5	217.400	34.100	338.830
Разом	8,231·3		1,251·0	558·1	409·1	262·1	21·7	967·200	283·800	2,126.640

Таблиця II.
Велика земельна власність на рік 1921. — (Запас землі)

Частина Зах. України	Площа в 1000 ha	У % загалу землі	Приватна власність: Число маєтків	Площа о 1000 ha	% лісу	Приблизний запас безлісної площі в 1000 ha	Публична власність в 1000 ha: Загальний обшар	Держава	Церква	% лісу	Приблизний запас безлісної площі в 1000 ha
В. Поліське	2,088·0	49·4	856	1,658·0	44·8	915·21	430·0	422·0	8·0	61·1	167·27
В. Волинське	1,033·0	34·1	852	753·4	45·1	412·91	279·6	268·3	11·3	74·5	71·29
В. Львівське	844·2	31·2	948	751·4	58·7	310·32	92·8	41·0	51·8	63·4	33·96
В. Станислав.	681·5	37·1	426	340·3	56·4	149·37	341·2	292·5	48·7	89·5	35·83
В. Тернопіль.	542·4	34·4	590	493·0	33·3	338·83	49·4	14·2	35·2	39·1	30·08
Разом	5,189·1		3.672	3,996·1		2,126·64	1.193·0	1,038·0	155·0		338·43

Як бачимо, селянська земельна власність на Західній Україні обіймає 8.231.300 га. і становить варстат праці 1,251.000 селянських господарств від найменших халупничих до великих селянських господарств площею нище 50 га. Подавляючу більшість селянських господарств становлять халупничі, карловаті і малоземельні селянські господарства до 5 га. площі, яких начислюємо на Західній Україні разом 967.200. Всі ті господарства не становлять з точки погляду економії **повних рільних варстатів**. Всі вони є голодні на землю і всі для свойого економічного усамостійнення мусіли би одержати при парцеляції поміщицьких маєтків додаткові земельні наділи. При наших міркуваннях уважаємо економічно несамостійними селянські господарства до 5 га. площі, хоч знаємо, що від рільничої полоси і від способу господарювання залежить клясифікація господарств на самостійні і несамостійні. На Поліссю, на пісках Волині чи Розточча, на верходністрових болотах чи карпатських верховинах 5 га. господарства не можна вважати самостійними. Господарсько-самостійною одиницею з точки погляду економії селянських господарств уважати мусимо таке господарство, площа якого може дати при утримуванню одної пари робучих звірят працю і удержання для селянської родини на цілий рік. Такі господарства на Західній Україні належать до рідкости. Остаючи при механічнім поділі, принятім нами, а саме уважаючи тільки до 5-гектарові селянські господарства економічно несамостійними, вимагаючими розширення власного рільного варстату поміщицькою землею, бачимо, що **на Західній Україні такі господарства становлять около 80 відсотків**. Крім цих, так званих господарств рільничий пролєтаріят самої Галичини числить около 30.000 родин. По неповнім навіть підрахунку виходить, що в році 1921 поверх 1 міліон безземельного і малоземельного українського сільського населення, для злагіднення гострої аграрної крізи села, мусить одержати нові або додаткові земельні наділи з запасу землі Західно-Українських поміщиків.

Польська статистика уважає великою земельною власністю господарства понад 50 га. площі. Велика земельна власність скупчена в руках приватних землевласників, держави і церкви.

Велика власність на Західній Україні обіймає 5,189.100 га. З того припадає на приватну велику власність 2,996.700 га. Площа ця розділена на 3.672 поміщицьких маєтків. Безлісна площа поміщицьких маєтків виносить 2,127.640 га. **Отся безлісна площа творить запас землі, на основі якого може бути переведена поправа рільничих варстатів селянства.**

Публична велика власність Західної України обіймає 1,193.000 га. З неї припадає на власність держави 1,038.000 га. на власність **церкви всіх віроісповідань** 155.000 га. Безлісна площа публичної великої власности замикається в числі 338.430 га.

Найвищі межі приватного землеволодіння досі не усталені. Коли би пійти слідами соймової ухвали з 20. липня 1925 р., яка признавала дідичам від 60 до 180 га. безлісної площі, то можна би з огляду на рідкість промислових осередків на нашій території приняти до нашого обрахунку пересіч поміщицького землеволодіння на 150 га. безлісної площі. Тоді за поміщиками Західної України остало би з 2,126.640 га. безлісної площі, около 551.000 га., а запас землі приватної великої земельної власности, пригожий до переведення аграрних наділів селянства, виносив би около 1,600.000 га. безлісної площі. Зі запасу цього належало би усунути ще сади, дороги і неужитки, вивінувати більшою площею, чим згаданих вгорі 150 га. поміщицькі господарства з високою культурою (промислово-рільничі, годівельні, насінничі і т. п.). Скупий запас приватної великовласницької землі, пригожої для заспокоєння голоду землі селянства, мусить отже зменшитися. Підрахунку зменшення годі сьогодня перевести в инакший спосіб, як розгляненням безлісної площі публичної великої власности приналежної державі і церкві. Згаданих вже нами 338.430 га. публичної великовласницької безлісної площі буде ужито в першій мірі на вивінування рільничих шкіл, досвідових інститутів і вивінування церкви так, що з неї максимально може полишитися около 100.000 га. пригожих для землснаділів селянству. Отсей резервовий запас публичної безрільної площі має зрівноважити нам теж нарочно хибну статистику кольонізації Східної Галичини подану Головним Статистичним Урядом в офіціяльних публікаціях.

З тих-то причин залишаємося при запасі землі, означенім цифрою 1,600.000 га. Проти цього скупого запасу землі поміщицьких маєтків Західної України стоїть найменче 1 міліон родин сільського пролєтаріяту і півпролєтаріяту, голодного на землю. Статистичний пересічний наділ **може виносити около півтора гектара на родину**. Наділ такий не може розвязати успішно аграрного питання українського села. На Західній Україні близько 5 міліонів душ населення прагне землі, а західно-український земельний запас може лишень неповна одну третину місцевого селянського трудового люду заспокоїти землею. **Найбільше загострене є земельне питання в Галичині, в якій поверх 800,000 господарств є економічно несамостійних.**

Голодові землі українського села мусить бути наданий організований вихід. Українське зорганізоване селянство мусить одержати землю. Між бачимо, що на Західній Україні нема ані одного місця на кольоніста з поза її меж. Насильно переводжена кольонізація пхає наше безземельне і малоземельне селянство на дно нужди.

Економічне положення нашого селянства, попри його історичні і природні права на землю, дає йому також економічне право на землю, бо в аграрній перелюдненій країні аграрна реформа мусить числитися з потребами місцевого населення.

На українській національній території Польщі потрібне є пересунення надміру рільничого півпролєтаріяту з галицького села на схід (Волинь, Полісє) про що згадує у своїм творі „Політика аґрарна" проф. Здіслав Людкевіч.

Перед розгляненням отсеї справи слід нам пригадати польському народові — його становище до „обрусительної" аграрної реформи, плянованої першою російською Державною Думою. В імени Петроградського „Кола польського" в першій Державній Думі п. Ян Стецкий — нинішній варшавський сенатор — виступаючи проти московських посягань на національну польську територію, зложив ось яку принціпіяльну заяву: „Справу аграрної реформи на польській землі застерігає „Коло польське" для автономічного сойму Королівства, який то сойм одиноко про неї може і повинен рішати". Сьогодня — той самий п. Ян Стецкий, як аґрарний референт варшавського сойму конституанти і член сенатської аграрної комісії, виступає вправді проти аграрної реформи **в обороні поміщиків**, але забуває про голошені ним засади, засади польського народу, якими боронив своєї рідної землі.

Гакатистичний похід пруської кольонізаційної комісії дав притоку Полякам на всіх перехрестях Европи лляти сльози над недолею польської національної території, насильно Прусаками кольонізованої. Генрик Сенкевич, в імени польського народу, віднісся до культурного світу і думки визначних учених і громадських діячів Заходу-Европи з протестом проти методів пруських кольонізаторів і видав його у збірці: „Прусія й Польща" (Париж 1909). Видавництво це, поширене в Европі, мало дескредитувати Прусію в очах культурного світа.

Міністерство рільництва відродженої Польщі видало як першу зі своїх публікацій, збірку документів про пруську кольонізацію, під заголовком: „Кольонізаційні заміри Прус" — (Варшава 1919), подаючи в ній і **форми боротьби польського населення з пруським кольоністом**, боротьби безоглядної, бо слушно думали Поляки згідно з опінією італійського професора Етторе Льомбардо, що „пруський кольонізаційний закон — це надуживання форми права, задля організації насильства. Це закон — але не право".

(Докінчення буде)

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Америка віднинула фр. пропозицію.

Французькі предложення в справі управильнення довгів, през. Куліж відкинув. Кайо, щоби не розбилися переговори, предложив провізоричний договір на кілька літ зі зобовязанням платити річно 40 міл. зол.

„Фігаро" підкреслює великодушність Франції, яка згодилася на сплату довгу по ам. обчисленням. „У відповідь на це — пише „Фігаро" — нам предкладають ярмо неволі. Без якоїбудь побічної думки або калькуляції відповімо: Ні!"

Нім.-рад. договір.

Уряд Німеччини згодився на підписання нім.-радянського торг. договору. Тіснійша нім. делегація вертає негайно до Москви для остаточної полагоди договору. Треба сподіятися, що договір буде підписаний.

Італ.-рад. договір.

Шефа італ. місії в Москві Манцоні покликали до Риму, щоби вясував ціль подорожі Чічеріна до Варшави й Берліна. Рад.-італ. взаємини мають набрати форми договору.

Чічерін у Німеччині.

Мін. Штреземан конферував 2. Х. кілька годин із Чічеріном. Дальша конференція 3. Х. Правдоподібно стрінеться Чічерін з югослав. послом у Берліні й обговорюватиме справу навязання югосл.-рад. взаємини. З місця лікування обсервуватиме Чічерін перебіг переговорів у Льокарно.

Біржа.

Львів, 3. жовтня 1925.

Гроші.

Вчора тенденція зниж кова. Курс долара впав на 10 до 14 точок. Оборот середній.

Амер. дол. 6·05 — 6·07, канад. дол. 5·60 — 5·65, чеські кор. 0·17·50 — 0·17·65 леї 0·02·50 — 0·02·66, франц. франк 0·27·00 — 26·33 швайц. фр. 1·10—1·12, анг. фунт 28·20—28·50.

З судової салі.

Сензаційна розправа на тлі великоміського багна.

Роман Філясевіч, убийник Ст. Корнеллї перед судом.

Семий день розправи.

Сензаційні ревеляції свідків і прокуратора.

Читання актів, які зрештою для висліду розправи не мають значіння, перебиває переслухання свідка Людвіка Пайонка, платничого ресторану Мусяловіча. Свідок твердить рішуче, що дня 20. січня (на яку годину перед убивством Корнеллї) був у ресторані не тільки пок. Корнеллї Філясевіч, але разом з ними ще й якась темно зодягнена жінка у великому капелюсі. Ці подробиці свідок добре памятає, бо про це говорилось у ресторані, негайно після того, як убивство стало відоме. І те саме свідок зізнавав на поліції. Названі випили по три горівки: замовляв Філясевіч, заплатив Корнеллї. Запитуваний ще раз предсідником та оборонцем — свідок відтримує ці свої зізнання, дарма, що обвинувачений заперечує їм: Ф. каже, що він був у ресторані лише з Корнелєю, без жадної жінки та що рахунок платив він, а не Корнеллї. Свідок Антін Редька, кельнер з рест. Мусяловіча, твердить теж, що Корнеллї і Філясевіч були в товаристві якоїсь третьої особи, однак вже не пригадує собі, чи це була жінка чи мущина.

Прокуратор Сивуляк оголошує несподівані ревеляції до справи пок. Стефануса, товариша пок. Корнеллї, вбитого невідомою особою у Львові в грудні мин. року. А саме, оноді зголосивсь до прокуратури д-р Дверніцкі, заступник родини Корнелів, і розказав таке: кілька днів тому були на розправі присутні адв. д-р Гуллес і його товариш Вл. Пікозіньскі. Цей останній висловив здивування, чому акт обвинувачення не згадує, що критичного дня разом з двома молодцями була в ресторані Мусяловіча п-на Л. Вона була тоді свідком цікавої розмови обвинуваченого з Корнеллєю. Корнеллї твердив, що Філяс. є убийником Стефануса й дивувався, чому Філяс. ще не зголосився на поліції. Філясевіч сказав на те, що має викиди совісти: Корнеллї загрозив тоді доносом на поліцію проти Філясевіча. Д-р Гуллес, збентежений такими приватними інформаціями, два дні надумувався, чи зробити з них ужиток, аж вкінці, через д-ра Янкевича повідомив про все д-ра Дверніцкого. Переслухані негайно д-р Гуллес і п. Пікозіньскі не заперечили факту розмови, з тою лише ріжницею, що Пікузіньскі відкликав, наче би називав імя п-ни Л. Тому, що поліція виказала кілька власниць того самого призвища, досіль ще не відшукано п-ни Л. Прокуратор зазнайомився ще раз з актами справи пок. студ. Стефануса. З тих актів виходить, що 26. грудня мин. року Стефанус прийшов вечір до свого дому при вул. Оссоліньских ч. 10 в товаристві якоїсь густо завуальованої жінки. Ця жінка ночувала в нього; коли вийшла — невідомо.

Рано в 8 год. найдено в ліжку теплого ще трупа Стефануса з перестріленою грудлю. Друга куля торчала у стелі. Тіло було під шию вкрите ковдрою, револьвер лежав зверха. Позиція тіла виключала самовбивство. Справа залишилася досіль невйяснена. Прокуратура ставить тепер внесення відложити розправу, тому, що Філясевіч стає тепер під підозрінням другого вбивства. Можливо, що Філяс. убив тому Корнеллю, що той знав про його перший злочин.

Після контраверсій між оборонцем д-ром Перацким і заст. пошк. сторони д-ром Дверніцким, трибунал рішив переслухати спершу д-ра Гуллеса і Пікозіньского. Д-р Перацкі звернув увагу, що п-ну Л. згадується в актах розправи, як приятельку переслуханої вже кабаретової артистки п-ни Янінu К. Вона живе імовірно в готелі „Асторія".

Таким робом сензаційний процес несподівано приймає зворот, який заплутає ще більше таємничий вузол.

—

Ще про Матвіясівщину.

Перемишль, 29. вересня 1925.

І знов перед окружним судом в Перемишлі розіграєся один з епізодів недавної нагінки на молодь української гімназії в Перемишлі та на український студентський Інститут, яких обкидано було закидами найріжнороднійшого рода, що послужили опісля притокою до всяких репресалій з боку поліційних органів та з боку шкільної Кураторії у Львові. Випливом тих репресалій було між иншим зачинення з 1. червня ц. р. VII. і VIII. кляс української гімназії в Перемишлі та обмеження фреквенції питомців в Інституті і піддання Інституту під найсуровійший догляд директора гімназії, а то ізза „неблагонадьожности" Інституту.

Одним з моментів що послужили були до цеї нагінки, було також побиття бл. п. директора Софрона Матвіяса у вечір 28. травня 1924 р.

Тогож вечера відбувся, уладжений ученицями Української дівочої семинарії концерт в честь Шевченка. Коли пок. дир. Матвіяс вертав з цього концерту, то його біля брами власного дому обкидано камінням. Зробили це якісь молоді люде, які з місця повтікали. Своє підозріння звернув був пок. дир. Матвіяс без всякої до цього підстави на учнів української гімназії і то передусім на тих, що мешкали в українськім Інституті, а радше, що були в близчих зносинах з Інститутом. Ведено ріжні поліційні доходження. Дир. Матвіяс уперто твердив, що виновниками були гімназійні ученики, які по атентаті втікли до Інституту.

Підозріння впало між иншими на Івана Б. і Романа К. абсольвентів Української гімназії в Перемишлі. В часі поліційних доходжень аґноскував бл. п. дир. Матвіяс в одному з них атентатчика, а другого знову аґноскував свідок Августин, який в критичній хвилі випадково туди переходив і пізнав одного з утікаючих.

Дня 23. вересня ц. р. відбулася перед трибуналом окружного суду в Перемишлі розправа проти названих Івана Б. та Романа К., обвинувачених в злочині тяжкого ушкодження тіла, бо лікарі орекли були, що хоч завдане бл. п. Матвіясови ушкодження тіла було легке, однак завдане великими каменями в такий спосіб, що з того могла вийти небезпека для життя. Крім цього ствердили були, що цей напад викликав у бл. п. Матвіяса нервовий розстрій. І знову пересунувся через судову салю цілий ряд поліційних функціонарів та инших свідків.

Та розправа не була в силі виказати, щоб дійсно обвинувачені були виновниками згаданого нападу і тому скінчилася увільняючим обох обвинувачених. Трибуналові проводив С. С. О. Паар, обвинувачених боронили д-р Володимир Загайкевич і д-р Ляндав.

ОПОВІСТКИ.

Репертуар „Українського Наддніпрянського Театру О. Мітневич:

Бережани. Саля Сокола.
8.Х. „Гріх".
9.Х. „Казка Старого Млина".
10.Х. „Сатана".
13. Х. „Ніч під Івана Купала" (прощальна вистава).
Підгайці. Саля Сокола.
4.Х. „Циганка Аза".
5.Х. „Пан Твардовскій".
6.Х. „Маруся Богуславка".
7.Х. „Вій".
11.Х. „Ніч під Івана Купала".
12.Х. „Казка Старого Млина" (прощальна вистава). 562 3—?

Український театр під дир. І. Когутяка.

Збараж саля Сокола.
Неділя 4. Х. „ХАТА ЗА СЕЛОМ".
Понеділок 5. Х. „НАТУСЬ".
Второк 6. Х. „БАРОН КІМЕЛЬ".
Добромірка саля Просвіти.
Лубянки саля Просвіти.
Неділя 4. Х. о год. 2 пополудні „ЗАПОРОЖСЬКИЙ КЛАД".

З днем 20. ІХ. заанґажовано до театру п-ню Сосенко як співачку і п. Сосенко барітон. 569 2—3

Український мішаний хор Д. Котка:
Субота 3.Х. Львів. 518 8—?
Неділя 4.Х. панахида по бл. п. В. Самійленкові.
Вівторок 6.Х. Яворів.
Середа 7.Х. Яворів.

Прогулька „Плая" до Брюхович відбудеться в неділю, дня 4. ц. м. Збірка точно о год. 9. рано на ост. перестанку 10 км. (Замарстинів). Іду взяти. Поворот піхотою евент. залізницею год. 16·11.

За редакцію відповідає І. Рудницький. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.